

Ma'u ha Mahino ki he Mali Tokolahí

Mali Tokolahí

“Oku tui e Kāingalotú ko e malí 'i he vaha'a 'o ha tangata 'e taha mo ha fefine 'e tahá ko e fono tu'u pau ia 'a e 'Eikí. Na'e fekau 'e he 'Eikí ki ha ni'hi 'i he kuonga 'o e tohi tapú ke nau fakahoko e mali tokolahí—ko e mali 'a ha tangata 'e toko taha ki ha kau fafine tokolahí ange he toko tahá. Ne fekau 'e he 'Eikí kia Siosefa Sāmita 'i ha fakahā ke fakahoko e mali tokolahí 'i he kau mēmipa 'o e Siasí 'i he kongā kimú'a 'o e ngaahi ta'u 1840. Ne fakahoko 'e ha Kāingalotu 'e ni'hi e mali tokolahí 'i ha ta'u 'e nimangofulu tupu 'i he fakahinohino 'a e Palesitēni 'o e Siasí” (“Plural Marriage in The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints,” *Gospel Topics*, [lds.org/topics](https://www.lds.org/topics)).

Ko ha Fekau Faingata'a

Na'e silá 'a 'lisa R. Sinou (1804-87), ko e palesitēni lahi hono ua 'o e Fine'ofá ki he Palōfita ko Siosefa Sāmitá. Na'á ne lekooti e a'usia ko 'ení 'i hono ako'i 'e he Palōfita ko Siosefá e tefito'i mo'oni 'o e mali tokolahí ki hono tuonga'ane ko Lolenisō Sinou.

“Ne vete kakato 'e he Palōfita ko Siosefá hono lotó [kia Lolenisō Sinou], mo fakamatalá e faingata'aia fakaeloto náá ne 'ausia 'i he feinga ke lava'i 'ene ongo'i fakalilíá, 'a e ola fakanatula 'o e akó mo e 'ulungaanga fakasōsialé, 'i ha'ane fekau'aki mo hano fai ha talateu fakafe'iloaki 'o e mali tokolahí. Na'á ne 'ilo'i e léo 'o e 'Otuá—náá ne 'ilo'i e fekau 'a e 'Otuá Māfimafí kiate ia ke laka atu—ke ne tā ha sīpinga, mo fokotu'u e mali tokolahi faka-Silesitale. Na'á ne 'ilo'i oku 'ikai ke ngata pē he'ene ta'e loto mo e mahino kuó ne ma'u ke fakafepakii mo ikuná e me'a ni, ka 'e fakafepakii fefeka ia 'e he ngaahi tui faka-Kalisitiane kotoa 'o e māmani; ka kuo fai 'e he 'Otuá ha fekau kiate ia 'a ia 'oku māolunga taha he me'a kotoa pē, pea kuo pau ke talangofua kiate la. Ka na'e kii fakatuotuai e Palōfita mo fakatolotoloi pē 'i ha taimi lahi, kae 'oua ke toki ha'u ha 'āngelo 'a e 'Otuá 'o tu'u 'i hono tafa'aki mo ha heletā kuo unuhi, 'o fakahā ange ki ai, kapau he 'ikai ke ne ngaue mo fakahoko e mali tokolahí, 'e to'o meiate ia hono Lakanga Fakataula'eikí pea 'e faka'auha ia! Na'e 'ikai ke ngata pē 'ene fakahoko e fakamo'oni ko 'ení ki hoku tuonga'ane, ka na'e fakahoko ia ki ha ni'hi kehe—ko ha fakamo'oni he 'ikai lava ke toe heliaki [tu'u fehāngahāngai]” (*Biography and Family Record of Lorenzo Snow* [1884], 69–70).

Ko hano Sivi'i 'o e Tui

Ne tāpuekina ha ni'hi tokolahi ne faingata'aia he tefito'i mo'oni 'o e mali tokolahí 'aki ha fakamo'oni fakapapau fakalaumālie ki hono mo'oni 'o e tefito'i mo'oni ko 'ení.

“Fakatatau ki he lau 'a Hēleni Mā Kimipoló, ne pehē 'e Siosefa Sāmita ko 'hono fakahoko 'o e tefito'i mo'oni ko 'ení 'a e 'ahi'ahi faingata'a taha ke sivi'i ai e tui 'a e Kāingalotú.' Na'á ne

fakamo'oni neongo ko e taha ia 'o e 'ahi'ahi 'faingata'a taha' 'i he'ene mo'ui, ka na'e toe hoko foki ia ko e 'taha 'o e ngaahi tāpuaki ma'ongo'onga tahá.' . . .

“Na'e manatú 'e Lusi Uoka 'ene fu'u ongo'i faingata'aia 'i hono fakafe'i ia 'e Siosefa Sāmita ke hoko ko hono uaifi. Na'á ne tohi 'o pehē, 'Na'e fakafepakii fefeka ia 'e hoku lotó kotoa.' Hili ha ngaahi pō lahi 'ene ta'e manongá mo tūlutui 'o lotú, na'a ne ongo'i fiemālie 'i hono 'fakafonu 'aki hono lokí ha tākiekina mā'oni'oni 'o hangē ko ha 'ulo ngingila 'a e la'áa.' Na'á ne pehē, 'Ne fakafonu hoku lotó 'e ha ongo nonga mo e melino ne te'eki ai ke u a'usia kimú'a,' mo 'ma'u kotoa 'e hoku sinó 'a e fiefia taupotú' ” (“Plural Marriage in Kirtland and Nauvoo,” *Gospel Topics*, [lds.org/topics](https://www.lds.org/topics)).

Siosefa Sāmita mo e Mali Tokolahí

Ne lahi ha kakai fefine ne sila kia Siosefa Sāmita, ka 'oku 'ikai ke 'ilo'i e fika totonú.

“Lolotonga e vaha'ataimi ne fakahoko ai e mali tokolahí, ne lava 'e he Kāingalotú 'o fakafaikehekehe'i e ngaahi sila ki taimi mo 'itāniti' mo e ngaahi sila pē ki 'itāniti. 'Oku kau he ngaahi sila ki taimi mo 'itāniti' e tukupā mo e feohi he lolotonga e mo'ui, 'o kau ai mo e malava ke fakahoko ha feohi fakasekisuale. 'Oku fakamahino 'e he sila pē ki 'itāniti' ha ngaahi feohi 'e fai pē he mo'ui ka hokó.

“. . . Ne fakamo'oni kimui ha ni'hi 'o e kakai fefine ne sila kia Siosefa Sāmitá ko 'enau malí na'e fai ia ki taimi mo 'itāniti, pea fakamahino'i 'e he ni'hi kehe ko 'enau feohi ki 'itāniti pē.

“Ko e tokolahi taha 'o kinautolu ne sila kia Siosefa Sāmitá na'e 'i he vaha'a 'o e ta'u motu'a ko e 20 ki he 40 he taimi 'o 'enau sila kiate iá. Ko e motu'a tahá ko Feni 'longi na'e ta'u 56. Ko e si'isi' tahá ko Hēleni Mā Kimipolo, . . . na'e sila kia Siosefa 'i ha ngaahi māhina kimú'a pea toki hoko hono ta'u 15. 'Oku 'ikai ke ngofua he tu'unga 'o e 'aho ní ke fai ha mali he ta'u ko iá, ka na'e fakalao pē ia he kuonga ko iá, pea mali kei iiki pē ha kakai fefine 'e ni'hi. Ne fakamatalá 'e Hēleni Mā Kimipolo 'ene sila kia Siosefá ko e sila 'pē ki 'itāniti,' 'o fakamahino mai ko e feohi na'e 'ikai ke kau ai ha feohi faka-sekisuale ia. . . .

“. . . Ne toe sila foki 'a Siosefa Sāmita ki ha kakai fefine tokolahi ne 'osi mali. Ne 'ikai ke 'i ai ha fu'u fakamatala lahi 'a Siosefa pe kakai fefine ko 'ení ki he ngaahi sila ko 'ení, neongo ne pehē 'e ha kakai fefine tokolahi na'a nau sila pē ki 'itāniti. Ne 'i ai ha kakai fefine kehe ne 'ikai ke nau 'ai ha lekooti, 'o 'ikai ke 'ilo'i ai pe ko 'enau silá na'e fai ki taimi mo 'itāniti pe ko 'itāniti pē.

“Oku 'i ai ha ngaahi fakamatala lahi kehekehe ki he me'a ni. Mahalo ne hanga 'e he ngaahi sila ko 'ení 'o 'omi ha founa ke fokotu'u ai ha faha'aki ta'engata pe fehokotaki he vaha'a

'o e fāmili 'o Siosefá mo e ngaahi fāmili kehe 'i he Siasí. 'Oku fakatou fehokotaki e ngaahi ha'i ko 'ení 'i he mātuá mo e fānaú, mo e fāmili ki ha fāmili kehe. 'Oku lava ke fakahoko e ngaahi ha'i ta'engata he 'ahó ni 'i he mali he ngaahi tempalé 'a ha nīhi fakafo'ituitui 'oku nau toe sila ki honau fāmili ne fāele'i mai a'i, pea fehokotaki ai e ngaahi fāmili ke ta'engata" ("Plural Marriage in Kirtland and Nauvoo," Gospel Topics, lds.org/topics).

Hili e pekia 'a e Palōfitá, ne lahi ha kakai fefine ne sila'i kiate ia ne te'eki ai ke nau feohi 'i he matelie mo ia.

Fakafepaki ki he Mali Tokolahí

Ne tokolahi ha kau taki fakapolitikale mo fakalotu 'i he 'lunaiteti Siteití ne nau fakafepakí e mali tokolahí, 'a ia ne nau lau 'oku ta'e taau mo 'ikai ke fakasivilaise. Ne taukae'i e Kāingalotú 'i he ngaahi lea he kaka'i, ngaahi tohi, makasini, mo e nusipepá. Ne fakapaasi 'e he Falealea 'o e 'lunaiteti Siteití ha ngaahi lao ne fakangatangata ai e tau'atāina 'a e kāingalotu 'o e Siasí pea uesia lahi ai e tu'unga faka'ekonōmika 'o e Siasí 'i hono fakangatangata e lahi 'o e kelekele 'e lava ke ma'u 'e he Siasí. "Na'e hanga 'e he lao ko 'ení 'o fakatupu hano hanga 'e he kau 'ōfisa fakapule'angá 'o faka'ilo pea fakahū pōpula ha kau tangata náa nau ma'u ha mali na'e tokolahi hake 'i he toko tahá pea ta'ofi foki 'a 'enau totonu ke fili 'i he ngaahi fili fakapule'angá" (*Ko Hotau Tukufakaholó: Ko ha Hisitōlia Nou-nou 'o e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní* [1996], 117). 'I he'ene a'u ki he 1890, ne toko lauingeau e Kāingalotu faivelenga ne 'osi ngāue pōpula. Ne toi ha nīhi kehe ke 'oua 'e puke kinautolu 'o tuku pōpula. Ne lahi ha ngaahi fāmili ne faingata'a'ia mei he ongo'i mafasiá, mamahí, masivá, mo e fiekaia.

Neongo hono manukii kinautolu 'e he māmaní ko hono fakahoko e mali tokolahí, ne tokolahi pē ha Kāingalotu faivelenga ne nau taukapo'i e fongá ni mo fakamo'oni ne nau 'ilo ne fakahā mai ia 'e he 'Otuá 'o fakafou mai he Palōfita ko Siosefa Sāmitá.

Ne hanga 'e he ngaahi tūkunga faingata'a ko 'ení 'o 'ai 'a Palesiteni Uilifooti Utalafi ke ne fekumi 'i he fa'a lotu ke ma'u e tatakí 'a e 'Eikí feka'u'aki mo e hoha'a 'a e Kāingalotú ki hono fakahoko 'o e mali tokolahí. Ne fakahinohino'i 'e Palesiteni Utalafi 'i he 1889 e kau taki 'o e Siasí ke ta'ofi hono ako'i e tefito'i mo'oni 'o e mali tokolahí. 'I he 1890, ne síisii 'aupito ha ngaahi mali tokolahi ne fakahoko, pea na'e fepaki ia mo e enginaki 'a Palesiteni Utalafí. Neongo ia, ne 'i ai ha kakai ne nau pulusi ha ngaahi lipooti 'oku kei faka'ai'ai pē 'e he Siasí hono fakahoko 'o e mali tokolahí. Ne hanga 'e he ngaahi lipooti ko 'ení 'o 'omi ha fakafepaki lahi ange ki he Siasí. Ne fakahoko atu 'e Palesiteni Utalafi 'i Sepitema 1890, ha Tu'utu'uni 'oku 'iloa he taimí ni ko e Fanongonongo Fakamafai'i 'i he Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava.

Ko e Tu'utu'uni Hono Uá

"Ne fakahaai 'e he Tu'utu'uni [Fanongonongo Fakamafai'i 1] e taumu'a 'a Palesiteni [Uilifooti] Utalafi ke talangofua ki he ngaahi lao 'o e 'lunaiteti Siteití. Na'e 'ikai ha fakamatala kau ki he ngaahi lao 'o e ngaahi fonua kehé. Ne 'osi fakahoko foki 'e he kau taki 'o e Siasí e mali tokolahí 'i he ngaahi fonua hangé ko Mekisikou mo Kānata talu hono fakaava ai e ngaahi koloniá, pea 'i he hili 'a 'Okatopa 1890, ne kei fakahoko fakafufū pē 'a e mali tokolahí ai. . . . Ne kei fakahoko pē ha ngaahi mali tokolahi fō'ou 'i he 'lunaiteti Siteití he vaha'ataimi 'o e 1890 mo e 1904 'i ha ngaahi tūkunga ne hāhāmolofia, neongo 'oku 'ikai ke mahino pe na'e fakamafai'i e ngaahi mali ko iá 'i he ngaahi siteití" ("The Manifesto and the End of Plural Marriage," Gospel Topics, lds.org/topics).

"Na'e fakahoko 'e Palesiteni [Siosefa F.] Sāmita ha lea fefeka 'i he konifelenisi lahi 'o 'Epeleli 1904 'oku 'iloa ko e Tu'utu'uni Hono Uá, 'o fakamahino 'e tautea'i e mali tokolahí 'aki hano tu'usi mei he Siasí" ("Plural Marriage in The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints," Gospel Topics, lds.org/topics).

